

Door acties van WBdP Deurnese Peel in 1980 beschermd

Alleen intern beheer is niet voldoende.

De Peel staat sterk onder druk van buitenaf.

De waterstand fluctueert veel te veel.

ZONDER stikstofoverschot

MET stikstofoverschot

Wat doet stikstof?

Planten in voedselarme natuur groeien langzaam.

Door de stikstof worden ze weggeconcentreerd door snellere groeiers.

De stikstof werkt ook verzurend.

Elementen als kalium, magnesium en aluminium spoelen uit.

Is beheer de oplossing?

Beheer is nodig als noodmaatregel.

Echter: het werkt onvoldoende en is schadelijk voor het gebied.

De stikstofdepositie moet snel en fors omlaag!

De waterstand moet stabiel.

WBdP maakte vanaf 1981 bezwaar tegen meer emissie.

In totaal zo'n 3000 bezwaren en 300 beroepen.

+/- 75% van de beroepen gegrond verklaard.

Keer op keer schoof de overheid het probleem voor zich uit.

Mei 2015: het Programma Aanpak Stikstof

Het PAS was bedrog!

Amper 4% reductie

Legalisatie t/m 2014

Beroepen WBdP (Eind 2016 behandeld)

Prejudiciële vragen aan Europese Hof

Arrest Europese Hof 7-11-2018

29-5-2019 RvS-uitspraak. PAS gesneuveld !!

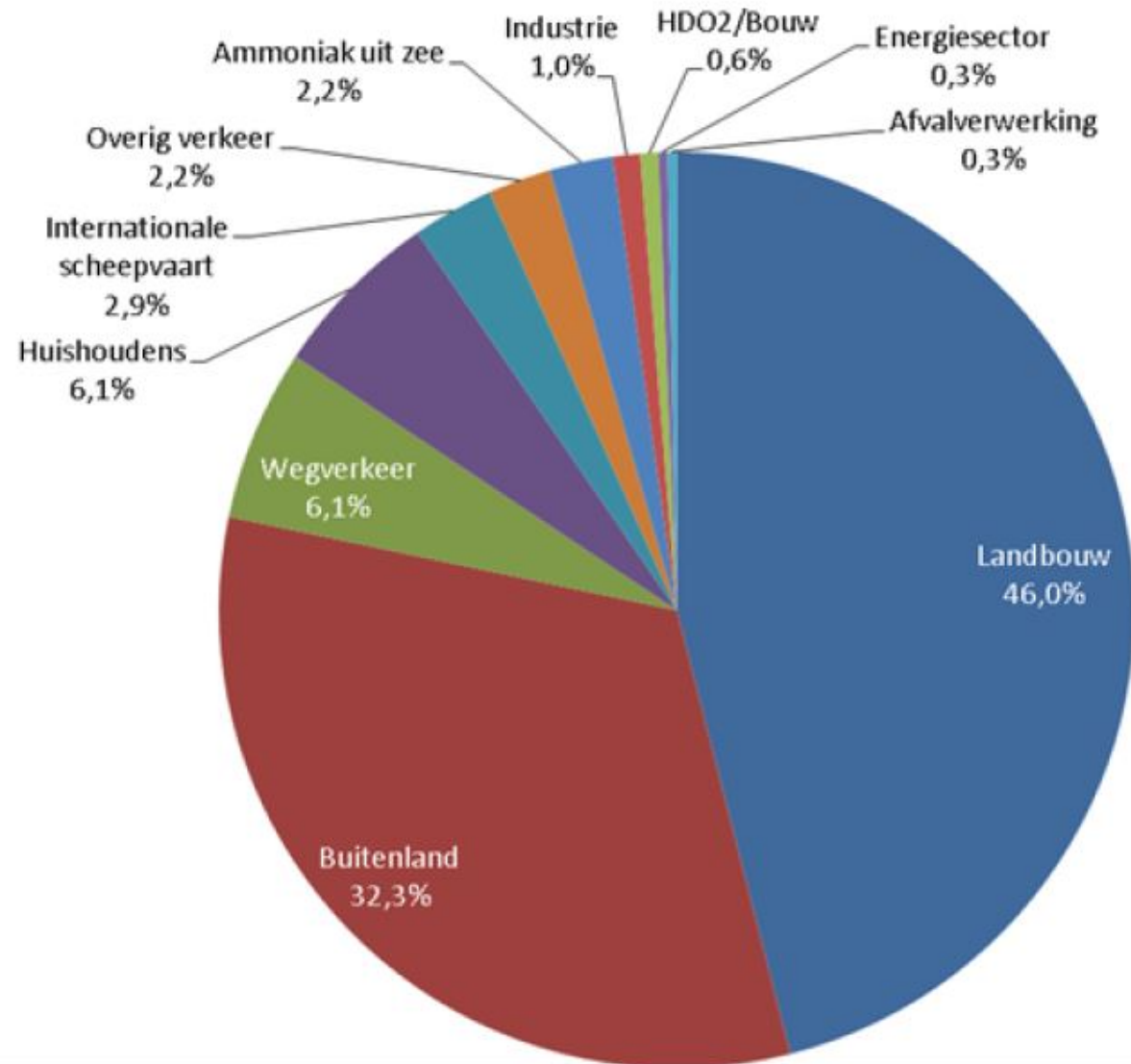

Arrest E. Hof en RvS-uitspraak:

- Maatregelen mogen alleen betrokken worden bij de beoordeling, indien het effect van tevoren vast staat.
- Maatregelen die toch al verplicht zijn mogen niet worden betrokken in de beoordeling.

N-depositie t.g.v. sectoren in 2018 (GCN/GDN 2019)

Stikstofmaatregelen:

- Snelheidsverlaging
- Voermaatregelen
- Extra emissie-arme technieken
- Bedrijven opkopen/verplaatsen in nabijheid van natuur
- Faciliteren van extensivering landbouw nabij natuur

Het hele productiesysteem zal anders moeten!

Gebiedsgerichte aanpak
Rondom de natuur moet het natter!

»Es war eine endlose Weite, in der kein Gegenstand sich über Kniehöhe erhob und die Horizontlinie weithin durch das Moor selber gezirkelt wurde.

Sammetgrüne, olivfarbene, rostbraune und blutrote Moorpöster bildeten das farbenreiche Muster des weichen, schwellenden Teppichs, über den der Fuß auf die Dauer nur mühsam zu schreiten vermochte und mit jedem Schritt Wasser aus dem saugenden Riesenschwamm herauspreßte. Es war eine Landschaft, in der Erhabenheit und Schönheit mit dem Grauen einer trostlosen Öde dicht nebeneinander wohnten.« (Schilderung eines natürlichen Hochmoores OVERBECK 1975)

Hoogveenherstel Peel

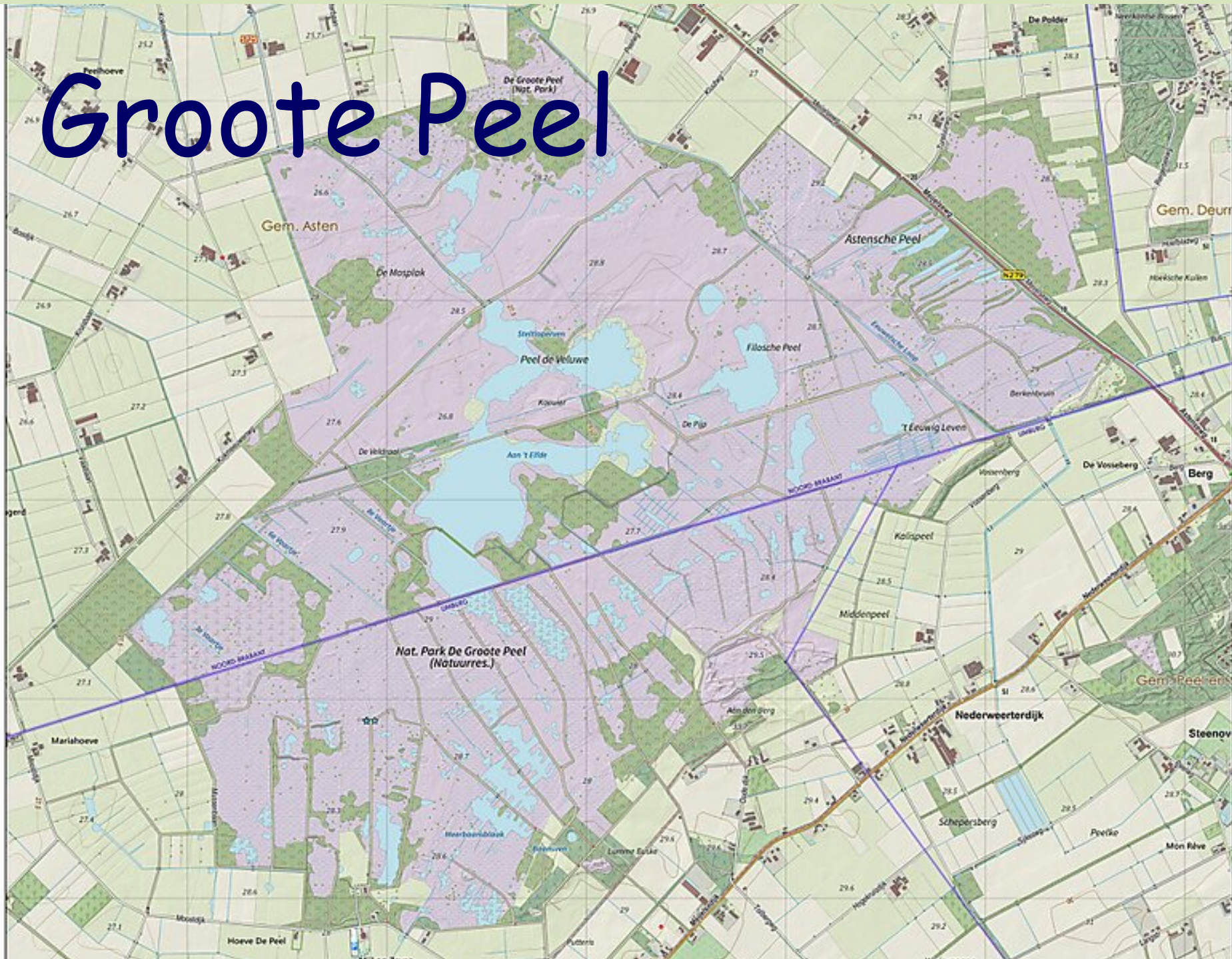

Peel

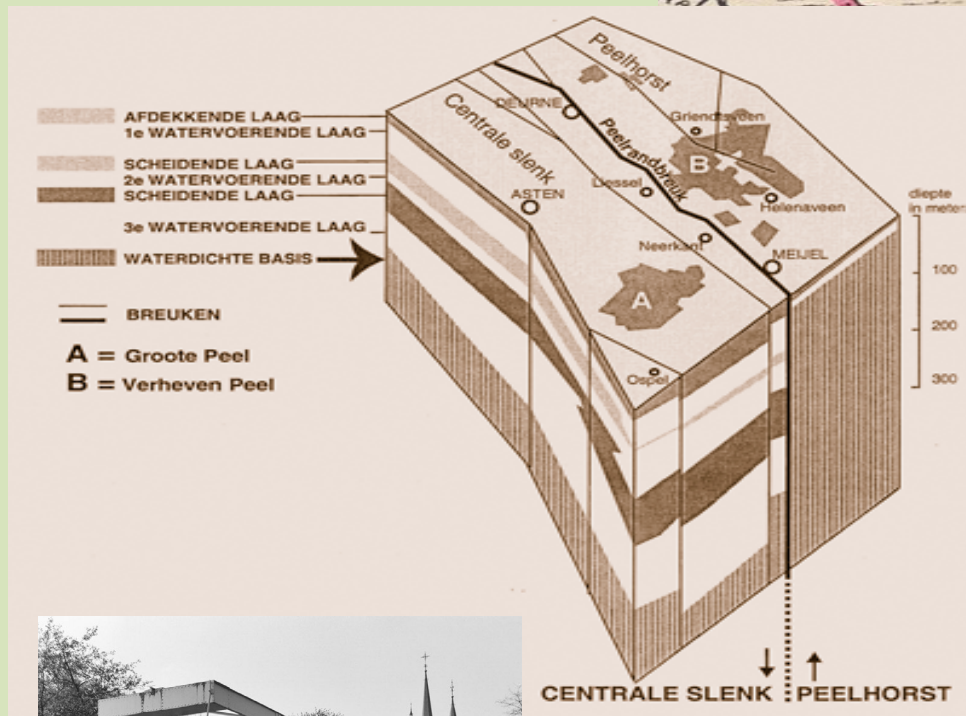

Groote Peel

Peel Verleden

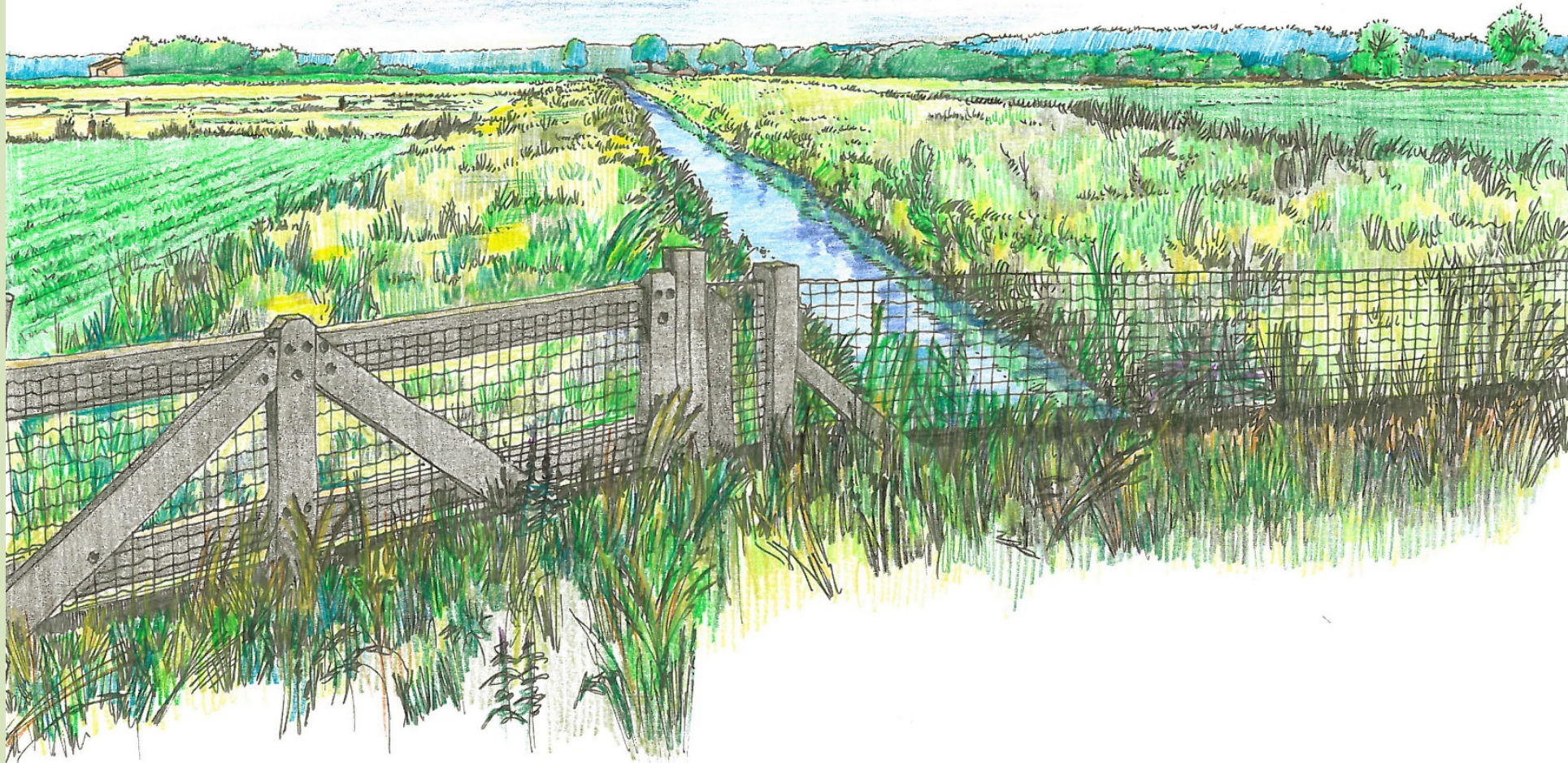
Peel Heden !

Peel Toekomst ?

Verdroging en stikstof

Vergrassing hoogveen

Verbossing hoogveen

Berkenopslag op voormalige heide (verdroogd hoogveen) foto ED , 2018
zie de vele witte berkenstammetjes van dezelfde leeftijd.

Streefbeeld Landinrichtingsplan 2005 (drassig, open hoogveenlandschap)

Kaart 3: Bosareaal enkele jaren na uitvoering (2030)
Legenda

- Bosareaal enkele jaren na uitvoering (2030)
- Ontwikkeld wilgenstruweel
- Water
- Compartimenten

Situatie

Ontwikkeling wilgenstruweel

Bosareaal (ha)

35

Titel
Gebiedsontwikkeling Leegveld
Bosareaal enkele jaren na uitvoering (2030)
Inclusief bosontwikkeling en bosrecreatie

Project
BF0519

Opdrachtgever
Provincie Noord - Brabant

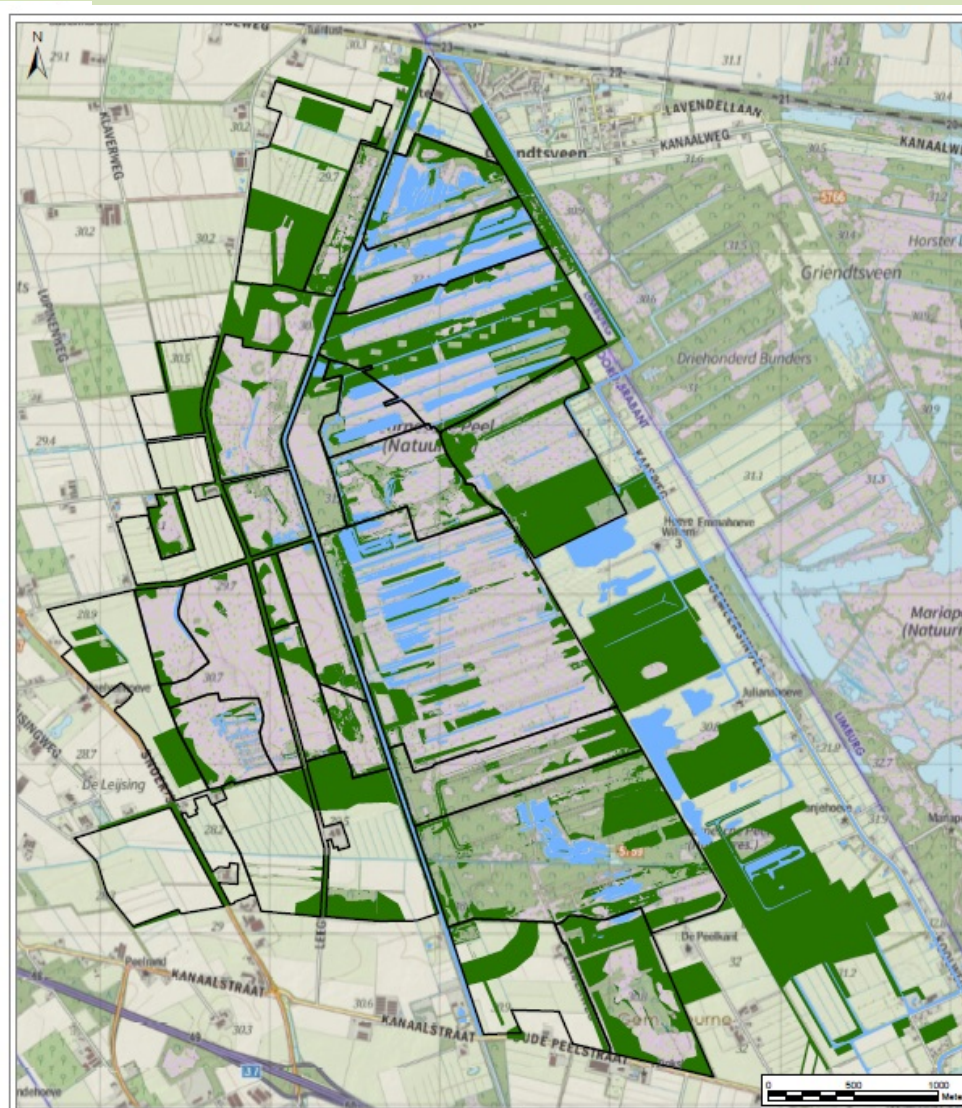
Datum
30-10-2018

Schaal (A3)
1:20000

Figuur
3

Gecontroleerd door
BPO

Volgnummer
3 van 4

Kaart 4: Bosareaal in de toekomst (2050)
Legenda

- Bosareaal toekomst (2050)
- Water
- Compartimenten

Situatie

Bosareaal in de toekomst (2050)

Bosareaal (ha)

460

Titel
Gebiedsontwikkeling Leegveld
Bosareaal in de toekomst (2050)
Nieuw ontwerp en stabilisatie van effecten

Project
BF0519

Opdrachtgever
Provincie Noord - Brabant

Datum
30-10-2018

Schaal (A3)
1:20000

Figuur
4

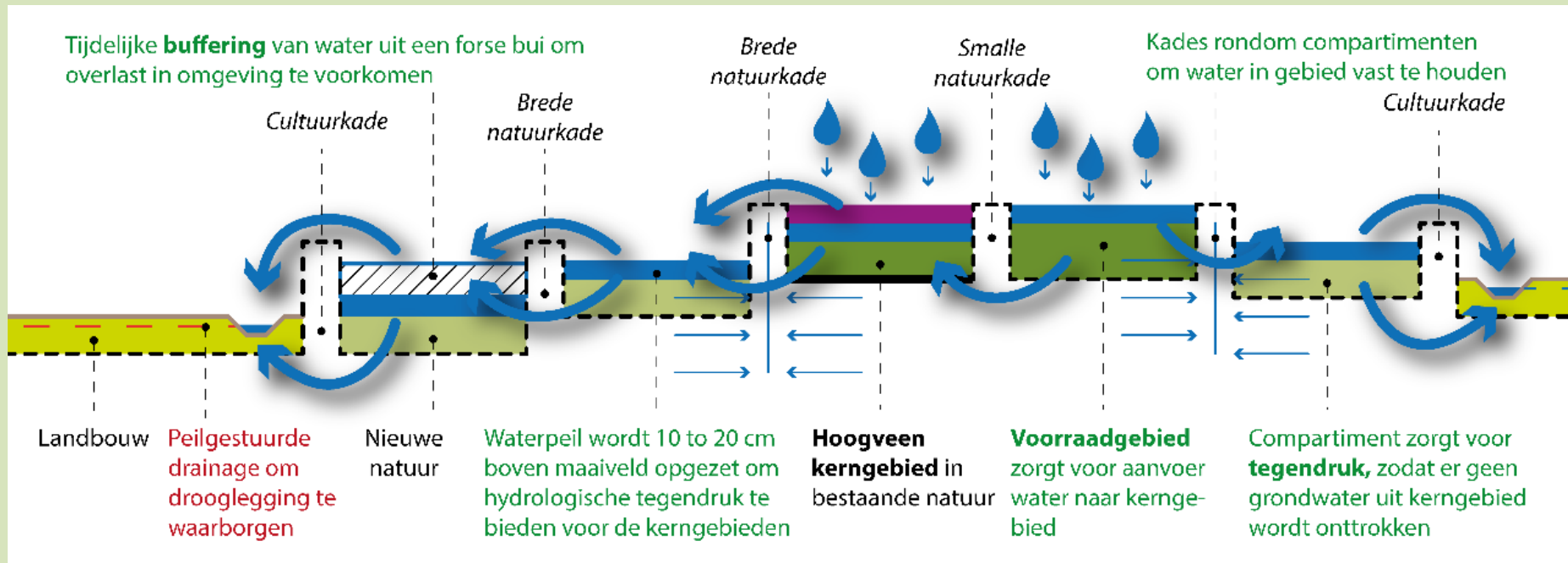
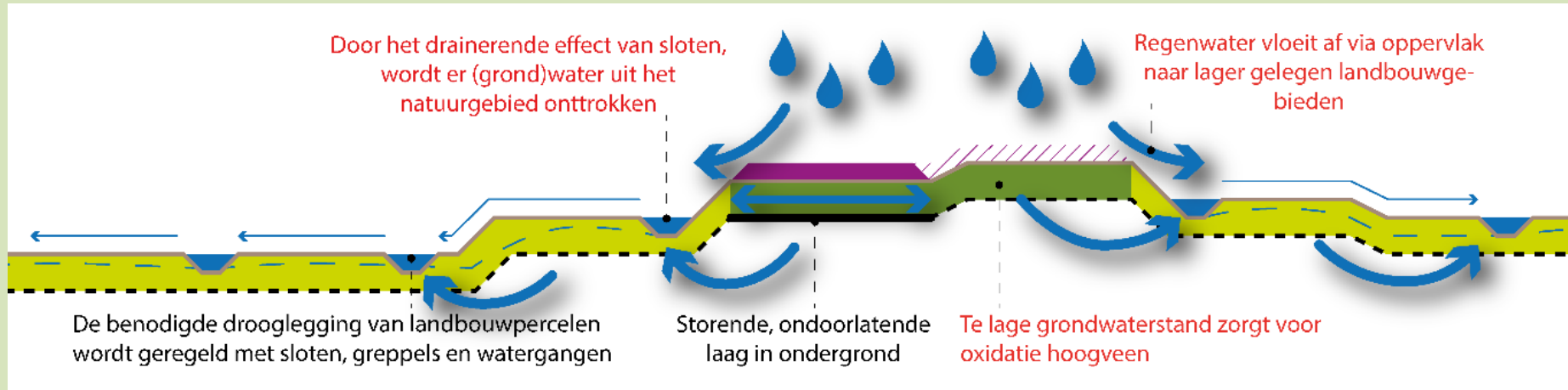
Gecontroleerd door
BPO

Volgnummer
4 van 4

Compartimentering Peel

Hoogveenherstel LIFE+ Groote Peel

Provincie Noord-Brabant

Tot eind 2017 wordt hier in de Groote Peel gewerkt aan hoogveenherstel. We zorgen voor een stabiele waterstand in het gebied, waardoor het hoogveen zich kan herstellen.

De Peel is een vergiet geworden door jarenlange ontginningen in het gebied.

Door sloten ondieper te maken, kades aan te leggen en stuwen te plaatsen houden we het water langer in het gebied vast, waardoor het hoogveen zich langzaam kan herstellen. Dit is goed voor de soorten die karakteristiek zijn voor het gebied, zoals de blauwborst, de gladde slang en de veenmier.

Let op!

Vanwege uw veiligheid en om de werkzaamheden goed uit te kunnen voeren, zijn sommige paden tijdelijk afgesloten of minder toegankelijk. Houdt u hier rekening mee bij uw bezoek aan de Groote Peel.

Meer informatie vindt u op www.Peelvenen.nl

Contactpersoon: Jeroen van Leijsen
omgevingsmanager LIFE+ Groote Peel

Tel: 06 - 183 033 52

E-mail: Peelvenen@brabant.nl

Natuurherstel in de Pelen

Lieke Verhoeven, boswachter publiek Staatsbosbeheer

3 november 2021

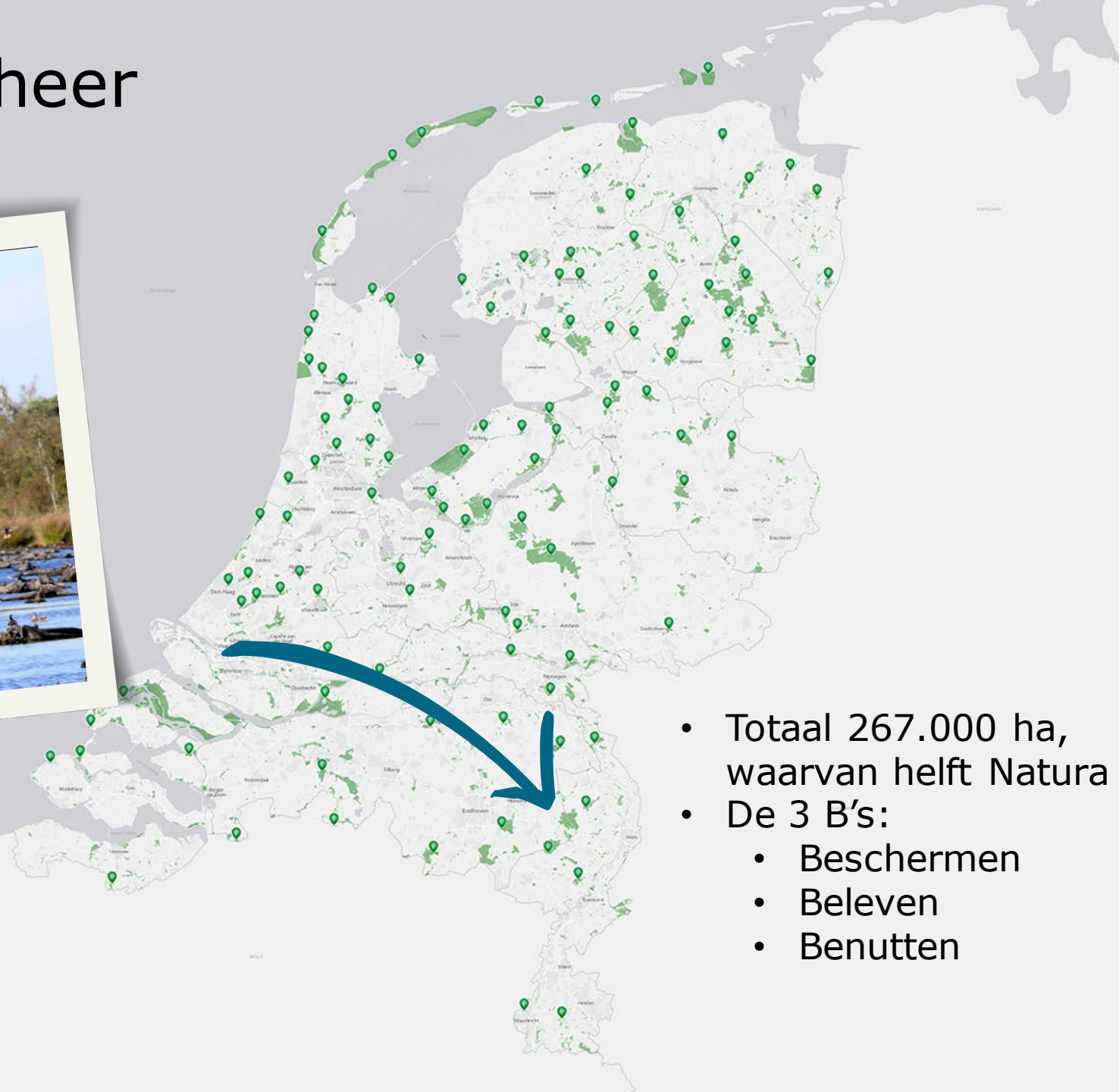
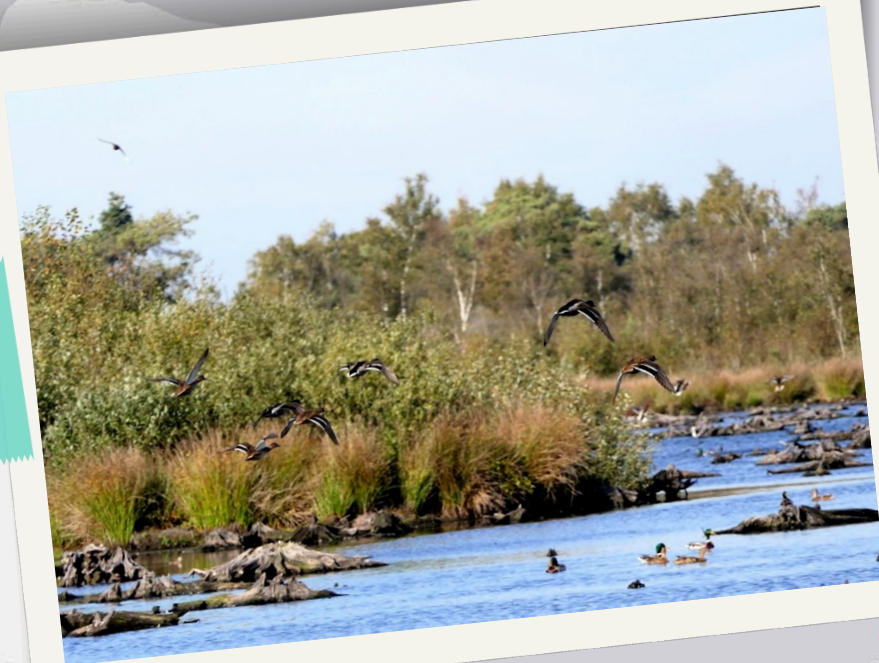
- Korte introductie Staatsbosbeheer en beheereenheid de Pelen
- Programma Natuurherstel
- Praktijkvoorbeelden

Staatsbosbeheer op de kaart

- Totaal 267.000 ha, waarvan helft Natura 2000
- De 3 B's:
  - Beschermen
  - Beleven
  - Benutten

Natura 2000-gebieden, 2018

- Vogel- en habitatrictlijngebied
- Habitatrictlijngebied
- Vogelrichtlijngebied

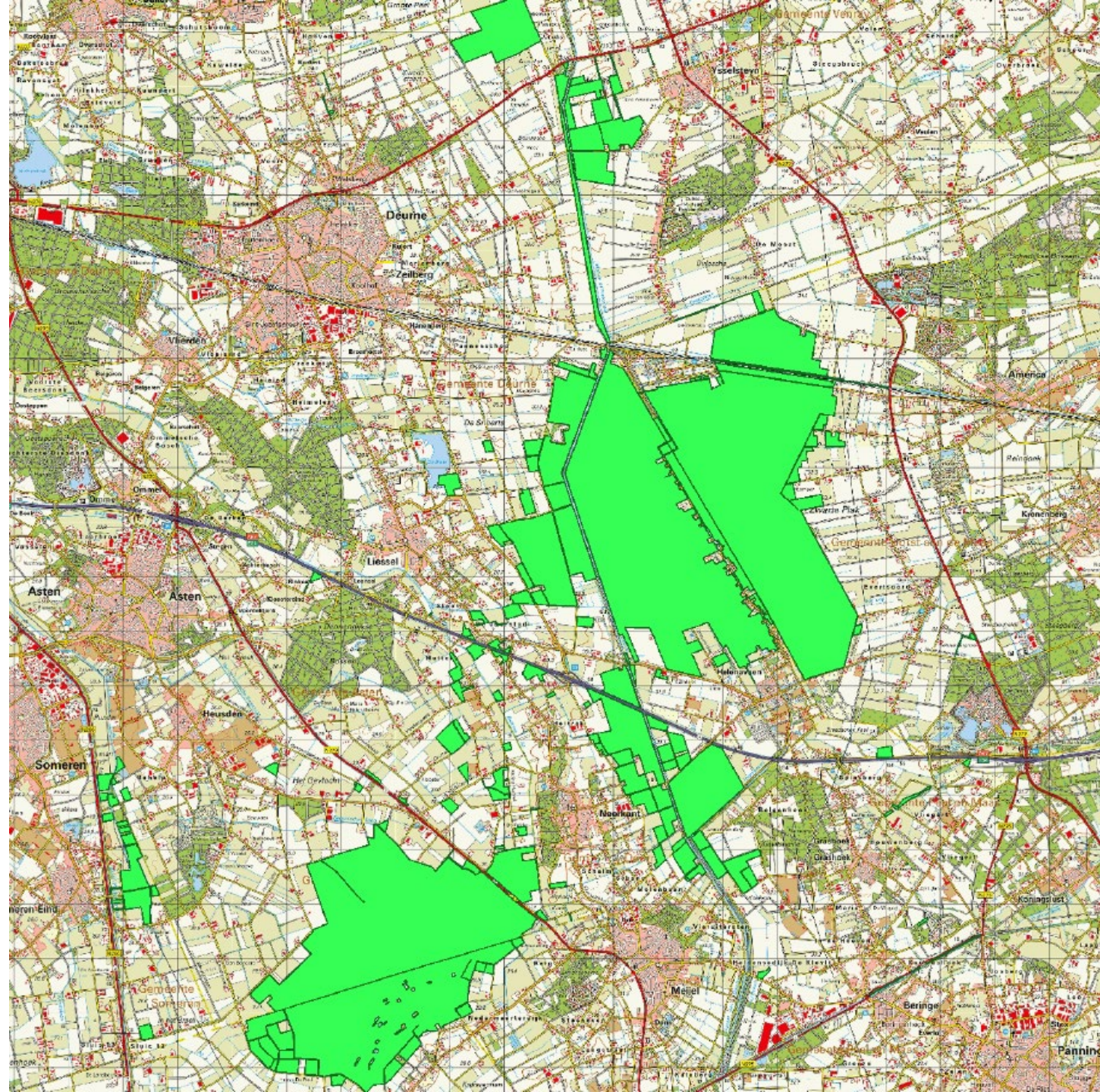
Bron: LNV

WUR/jun20
www.clo.nl/nh42504

Beheereenheid de Pelen

- Totaal +/- 5000 ha
- Groote Peel, Deurnsche Peel en Mariapeel aangewezen als N2000
- Regulier beheer SNL
- PAS, LIFE+, overige projecten

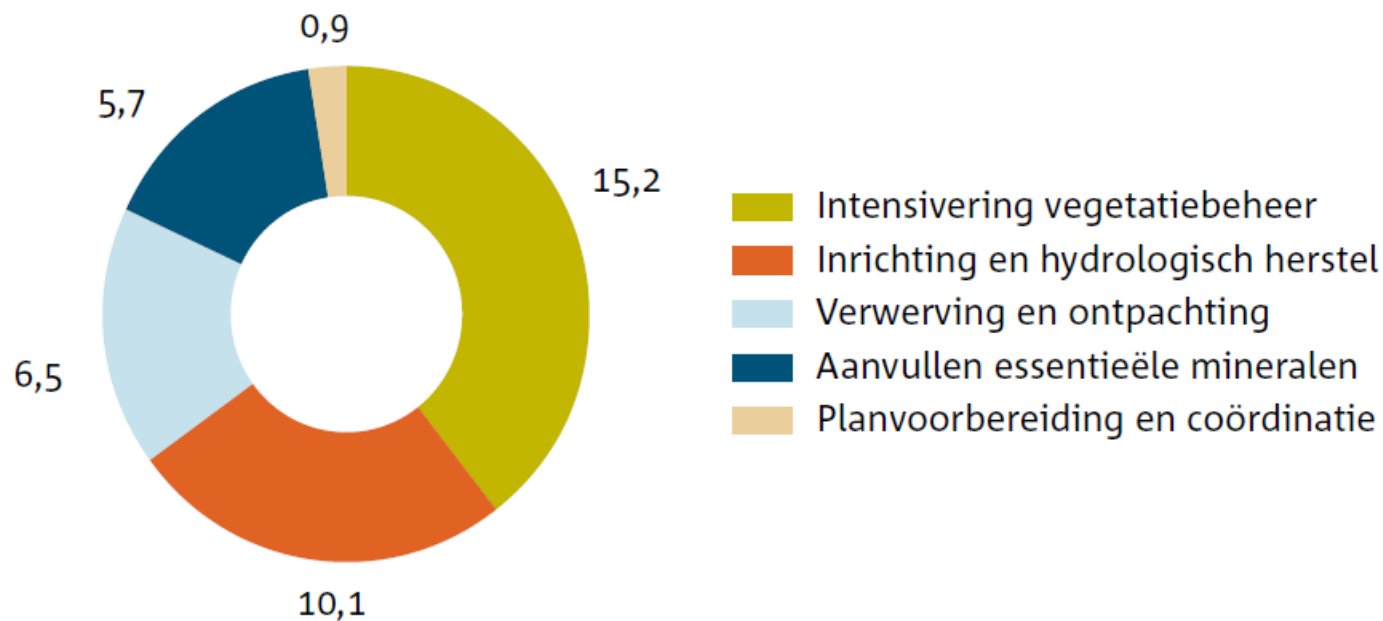

Programma Natuurherstel

- Verdere achteruitgang natuur als gevolg van stikstof beperken
- Korte termijn 2020/2021:
  - 40 miljoen voor aanvullende maatregelen
  - In Pelen 274 ha

Programma Natuurherstel

- Deurnsche Peel: onderzoek naar veenbodembodem
  - Mogelijkheden afgraven veenruggen tbv vernatting en brandveiligheid

Programma Natuurherstel

- Lange termijn nu tot 2030:
  - Per jaar 300 miljoen voor natuurherstel, verdroging en klimaatadaptatie
  - Verwachting: in 2030 zijn de leefomstandigheden voor 70% van de beschermde soorten en habitats gunstig voor instandhouding

Praktijkvoorbeelden

- **Herstel hydrologie:**

Aanleg kades, sloten verontdiepen of dempen

- **Verwijderen vegetatie:**

Aanvullend maaien, begrazen, plaggen, opslag verwijderen

- **Herstel bodems en zuurgraad:**

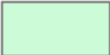
Uitgespoelde mineralen aanvullen: aanbrengen steenmeel

Uitdagingen: Lastig toegankelijk, lage draagkracht bodem,
beperkingen werkseizoen, invloeden buitenaf, cultuurhistorie

Legenda

 locaties steenmeel bemesting

maatregel

 hydrologische maatregel

pasmaatregel line 2020

maatregel

 begrazing

 herstellen pad

 hydrologische maatregel

 ophogen pad

pasmaatregel vlak 2020

maatregel

 begrazen

 hydrologische maatregel

 kappen bos

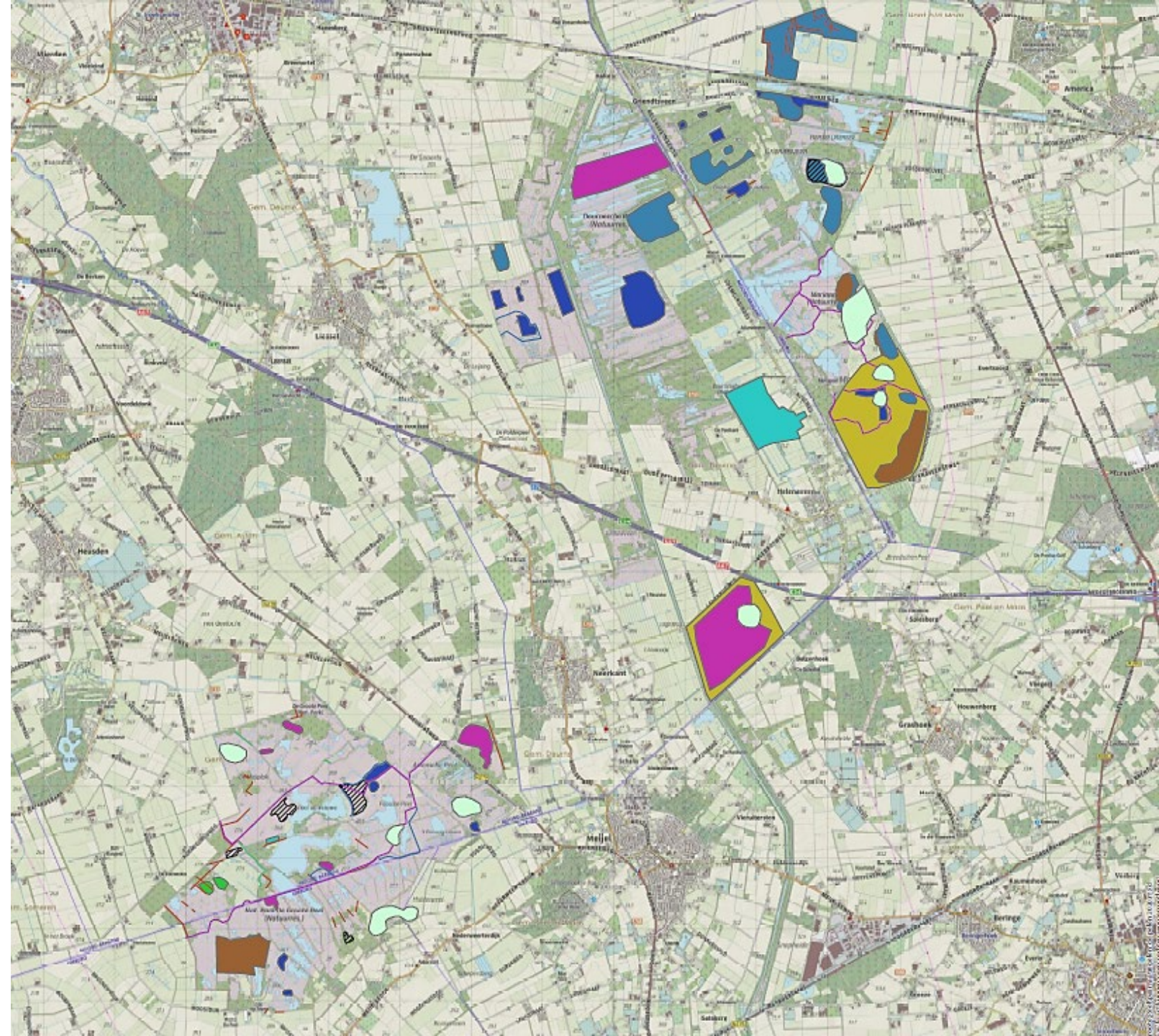
 maaien

 onderzoek

 opslag verwijderen

 plaggen/chopperen

 tbb verwijderen

Praktijkvoorbeelden: herstel hydrologie

Kadeherstel Mariapeel aan Helenavaart

Afdammen watergang Mariapeel

Praktijkvoorbeelden: herstel hydrologie

Aanleg kades Groote Peel

Plaatsen stuwen en peilschalen

Praktijkvoorbeelden: herstel hydrologie

Dempen watergang Groote Peel

Verontdiepen watergang (behoud cultuurhistorie)

Praktijkvoorbeelden: verwijderen vegetatie

Boskap Groote Peel

Maaien adelaarsvaren Deurnsche Peel

Praktijkvoorbeelden: verwijderen vegetatie

Begrazing met schapen Liesselse Peel

Plaatsen rasters Groote Peel

Praktijkvoorbeelden: verwijderen vegetatie

Verwijderen Amerikaanse trosbosbes Mariapeel

Plaggen in 'visgraat' Groote Peel

Praktijkvoorbeelden: herstel bodem en zuurgraad

Aanbrengen steenmeel

Doel: een robuust en veerkrachtig ecosysteem!